

Ключевые слова: сравнительная педагогика, Общество сравнительной педагогики и Международного образования, США, наука, истоки.

Sadova N. O. Towards the beginnings of the establishment of the Comparative Education as a science in the USA

The article is devoted to the analysis of the factors which promoted the beginnings and the establishment of the Comparative Education as a science in the USA. They are: the organization of comparative observations, the emergence of the first European universities, a publication of the first textbook on comparative pedagogy, educational travel, and others. The special attention is given to the characteristics of the activity of the Comparative and International Education Society generally and their contribution to the development of the issues of Comparative Education is determined.

Key words: Comparative Education, Comparative and International Education Society, the USA, science, origins.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2012 р.

Прийнято до друку 21.12.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Штефан Л. А.

УДК 37(092)

І. І. Степаненко

**ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ
СТАРШОКЛАСНИКІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ**

Постановка проблеми. У цивілізованому суспільстві право є одним із найважливіших регуляторів взаємовідносин між людьми у різних життєвих ситуаціях – на роботі, в сім'ї, у колективі, у міжнародних зв'язках. Відповідно і поняття про правові відносини повинні закладатися ще у дитинстві. Знання, отримані школярами стосовно правового виховання, повинні допомагати обирати їм правильний шлях у подальшому житті та діяльності, формувати у них стійке розуміння правомірності чи неправомірності ситуації.

У сучасних умовах життя вивчення правових норм зорієнтоване на пропагування безпечного та здорового способу життя серед підлітків, на попередження дитячої злочинності, насильства серед неповнолітніх, асоціальної поведінки. Правове виховання стимулює соціальну активність школярів, а також є одним із регуляторів у боротьбі з аморальною поведінкою в соціумі, адже підлітки нерідко, нехтуючи відомими їм правовими нормами, свідомо ідуть на правопорушення.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз праць британських (Р. Джовела (R. Jowell), Е. Калана (E. Callan), Д. Кера (D. Kerr), Д. Кокфіта (J. Cockfit), Б. Кріка (B. Crick), А. Маккензі (A. McKenzie), Т. Сміта

(Т. Smith), К. Фогельмана (K. Fogelman), Д. Хітера (D. Heater) та ін.) та вітчизняних (Н. Абашкіної, А. Алексюка, В. Сухомлинського, О. Бажановської, М. Шимановського та ін.) науковців свідчить про те, що педагогічна теорія і практика Об'єднаного Королівства накопичила значний досвід щодо громадянського виховання дітей та молоді взагалі та правового зокрема. На сучасному етапі активно вивчаються проблеми правового виховання підлітків, розглядаються зміст, форми і методи зазначеного виховання як складової формування особистості.

Мета статті – проаналізувати зміст, форми і методи правового виховання старшокласників у школах Великої Британії

Виклад основного матеріалу. Сьогодні жити в суспільстві не знаючи юридичних правил, які регулюють поведінку людей, майже не можливо. Знання діючих законів, розуміння необхідності їх виконання важливо для кожної людини, але особливо актуальними ці знання стають для підростаючого покоління. Від того, як організовано правове виховання школярів, багато в чому залежить їх життєве самовизначення. Це зумовлене тим, що набуття знань у процесі правового виховання пов'язане з поглибленням розуміння дійсності і розвитком інтересу до правових ідеалів сучасного суспільства. У процесі правового виховання закріплюється здатність підлітків правильно орієнтуватися в складній конфліктній ситуації, а цілеспрямоване правове виховання дає розвиток правосвідомості неповнолітніх. Тому, чим раніше підлітки почнуть вивчати питання пов'язані з правом, тим більш підготовленими вони увійдуть у доросле життя.

Розглядаючи процеси правового виховання старшокласників у Великій Британії, слід зазначити, що одним із основних законодавчих документів, що регламентує педагогічну діяльність дошкільних, середніх та вищих навчальних закладів Об'єднаного королівства є National Curriculum (Національний навчально-виховний план), який спрямований на забезпечення широкої, збалансованої і системної програми навчання. У британській педагогічній практиці вивчення правового виховання, що передбачає усвідомлення глибокого взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю, відбувається лише у комплексі вивчення політичних, демократичних, соціальних напрямів виховання, що об'єднані в одну дисципліну, яка в Англії і Шотландії має назву Citizenship – Громадянознавство; в Уельсі – Personal and Social Education [PSE] – Особиста та суспільна освіта [PSE]; у Північній Ірландії – Education for Mutual Understanding [EMU] – Освіта для взаємного розуміння, Social, Civic and Political Education [SCPE] – Соціальна, Громадська та Політична Освіта.

Ця дисципліна вивчається учнями 11 – 16 років у середній школі в 7 – 11 класах. Предмет «Громадянознавство» належить до циклу тих предметів, що є обов'язковими, але школи можуть варіювати зміст викладання предмета на свій розсуд [9].

Громадянознавство ставить собі за мету реалізацію громадянського виховання серед підлітків та інтегрує в собі вивчення єдності правових, соціальних та духовних проблем. Однією з найважливіших складових громадянського виховання є правове виховання, яке являє собою процес правової соціалізації особи, сприйняття нею вимог права. Правове виховання, порівняно з іншими напрямками виховання, має свою специфіку. Для його здійснення насамперед потрібно чітко усвідомлювати, що це складний процес, адже від того, які морально-правові основи закладаються в період формування особистості залежить у подальшому перспектива розвитку правової культури всього населення країни. Особливості психічного розвитку та становлення характеру, формування переконань учнів старшого шкільного віку, що зумовлюють складність і суперечність самого процесу виховання, викликають необхідність приділяти найсерйознішу увагу правовому вихованню саме цієї частини населення.

Зміст правового виховання – це найбільш складне питання в системі правового виховання чи освіти, оскільки тут потрібно чітко визначити, які правові знання і в якому обсязі потрібно давати дітям.

Зміст правового виховання визначається особливостями права як нормативно-регулятивного явища, його суспільними функціями і значенням в організації та управлінні суспільством. Законодавство Великої Британії охоплює різні галузі права. Саме тому в Національному навчально-виховному плані (National Curriculum) [7] зазначено, що на уроках, які присвячені правовому вихованню, значна увага повинна приділятися ознайомленню підлітків з положеннями, що належать до наступних напрямів:

Політичні права (*Political rights*). Цей напрям, включає вивчення розвитку універсального виборчого права і рівних можливостей, що можуть бути пов'язані з дослідженням розвитку демократії в історії, ознайомлення старшокласників із сутністю держави Велика Британія, надання загальної характеристики правової держави та діяльності її правових інститутів, що відповідають за дотримання правопорядку в державі.

Права людини (*Human rights*) – права людини і права дитини можуть розглядатися в різних контекстах. Посилання на актуальні проблеми викладання забезпечує залучення учнів до вивчення принципів прав людини, включаючи дослідження зв'язків, які повинні збалансувати конфліктні права і встановити ступінь закріпленості цих прав в деклараціях, конвенціях і в Національних законах.

Право і система правосуддя (*Law and the justice system*) – включає вивчення системи кримінального правосуддя. Актуальні сфери права, такі як законодавство стосовно антисоціальної поведінки, можуть зацентувати увагу на різниці між кримінальним та цивільним судочинством. Завдяки урокам, на яких вивчається кримінальне правосуддя, учні усвідомлюють, що таке злочин і яка відповідальність за підготовку і намір злочину або співучасть у злочині їх очікує, вік кримінальної відповідальності, розуміють що означає необхідна оборона, кримінальне покарання, відбування

покарання в місцях позбавлення волі, і усвідомлюють, що жоден злочин не залишається безкарним.

Довкілля (*Environment*) – вивчення проблем навколишнього середовища дає можливість оцінити роль індивідуальних і колективних дій, що спрямовані на вироблення раціональних та надійних практичних заходів. Учні розглядають наслідки різних заходів, політичних дій і поведінки. Викладачі розкривають зміст законів про охорону лісів, водних ресурсів, флори і фауни, знайомлять із роллю людини в охороні навколишнього середовища

Зміни в суспільстві Великої Британії (*Changing nature of UK society*) – зміни – постійна особливість британського суспільства, учні повинні розуміти деякі причини, чому вони відбуваються (міграція, економічні фактори, глобалізація) і як наслідок, дослідити, які зміни відбуваються в суспільстві, школі. Також учні повинні розуміти, які процеси відбуваються у правовій сфері стосовно регулювання цих змін.

Різноманіття (*Diversity*) – охоплює різні відмінні потреби, здібності людей, що належать до різних груп і спільнот, таких як, наприклад, стать, сексуальна орієнтація, раса, етнічна приналежність, фізичні і сенсорні можливості, віра, релігія і клас. Вивчення різноманіття передбачає пізнання культури, зокрема мови, ідей, звичаїв і традицій, притаманних людям у межах групи. Учні повинні дослідити різноманітність груп і суспільств і розглянути зміни загального та правового характеру, що відбуваються як в межах груп, так і за їх межами. Вони повинні дослідити речі, які об'єднують людей, зокрема цінності, що притаманні Об'єднаному Королівству, а також цінності, спільні для груп і суспільств.

Європа (*Europe*) – Європейський вектор має бути залучений під час дослідження багатьох актуальних проблем міжнародного права, включаючи права людини, довкілля, імміграцію, торгівлю та економічні питання, пошук відмінностей та тотожностей.

Організація Об'єднаних націй (*The United Nations*) – включає вивчення питань міжнародного права та дослідження ролі Організації Об'єднаних націй у контексті актуальних подій, як, наприклад, конфліктні ситуації, що впливають на міжнародну та світову спільноту [7].

Реалізуючі зміст правового виховання, педагогам потрібно вміло координувати процес засвоєння учнями правових знань, набуття ними навичок і звичок законослухняності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що вибір форми чи методу виховного впливу залежить від його мети, змісту, особливостей учнів і можливостей педагогічного колективу. Обираючи методи і форми виховної роботи, важливо також ураховувати, чи популярні вони серед школярів, чи захоплюють їх, чи дають їм задоволення.

Найбільш ефективними формами при вивченні питань правового виховання вчені Об'єднаного Королівства вважають: активне залучення дітей до розгляду проблем права в процесі навчання; інтерактивне навчання

з використанням таких форм як дискусії і дебати; обговорення і фокусування уваги підлітків на реальних проблемах молоді і суспільства; заохочення молоді критично мислити і висловлювати свої думки; співпраця викладача і школярів [8].

Варто звернути увагу і на те, що правові знання, засвоєні на уроках, поглиблюються і розширюються у позакласній виховній роботі. Для організації правового виховання під час позакласної та позашкільної діяльності застосовуються найрізноманітніші форми та методи роботи: традиційні зустрічі з працівниками правоохоронних органів, з викладачами правових дисциплін, екскурсії та експедиції, які мають правовиховне спрямування, диспути, дебати, заходи змагального характеру. Це дає можливість учням набути безпосереднього досвіду в реалізації прав і свобод людини, сформувати організаційні та комунікативні вміння.

Так, вихователями пропонується використання таких форм, завдяки яким інформація, що дається школярам, буде доступна у розумінні та легка у викладанні. Серед них: учнівське посередництво – учень-консультант надає будь-яку інформацію щодо правомірної поведінки дітей у школі (розглядаються адміністративні відносини); моделювання подій, наприклад, макет виборів, інсценування судових процесів (висвітлюються питання вибірного права); дискусії, наприклад, передвиборчі дебати (висвітлюються питання вибірного права); заходи спрямовані на збір коштів охорони природи (висвітлюються питання екологічного права); суспільні проекти, наприклад, помінятися з батьками місцями (сімейне право); відвідування судів, палат з юридичних питань (позакласна виховна робота) [6].

Тобто як стає зрозумілим з вищевикладеного вчителі для ознайомлення учнів зі своїми правами і обов'язками повинні обирати інтерактивні форми навчання, планувати заходи, які будуть проходити дуже динамічно і запам'ятаються дітям.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Підводячи підсумок можна стверджувати, що вимога знати, поважати і виконувати закони належить до числа першочергових у вихованні молоді, для того щоб перетворити повагу до права, закону в особисте переконання кожного молодого члена суспільства. До перспективних напрямів подальшого наукового пошуку можна віднести порівняльний аналіз питань організації правового виховання учнів у Великій Британії та Україні.

Список використаної літератури

1. **Гурій М. О.** Громадянське виховання старшокласників у Великій Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.01 «Історія педагогіки та порівняльна педагогіка» / М. О. Гурій. – Дрогобич, 2008. – 19 с. 2. **13 Parental Duties** // Parenting / Wikipedia, the Free Encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parentingforeveryone.com/aboutbook>. 3. **Citizenship education / National Curriculum** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.citizenshipfoundation.org.uk/> 4. **Citizenship education and Human**

Rights educational / An overview of recent developments in the UK / by Louise Douglas. – 52 p. **5. Citizenship Education at School in Europe / Eurydice.** – Brussels : Eurydice. – 2005. – 90 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moes.gov.cy/programs/eurydice/publication.pdf> **6. Citizenship Foundation 2012 / [Електронний ресурс] / Supported by The Law Society and the Cabinet Office's Office 4for Civil Society.** – Режим доступу : <http://www.citizenshipfoundation.org.uk/> **7. Citizenship: Programme of study / The school curriculum // Department for Education [Електронний ресурс].** – Режим доступу : <http://www.education.gov.uk/schools/teachingandlearning/curriculum/secondary/b00199157/citizenship/ks3/programme/range> **8. Making Sense of Citizenship / Citizenship education.** – Treetop Training and Education Consultancy/ [Електронний ресурс] / Edited by Ted Huddleston & David Kerr. – Режим доступу : <http://treetoptraining.co.uk/citizenship.html> **9. The Framework for the National Curriculum / [Електронний ресурс]** – Режим доступу : <http://graemeeyre.info/>

Степаненко І. І. Зміст, форми та методи правового виховання старшокласників у Великій Британії

У статті досліджено проблему правового виховання старшокласників у школах Великої Британії. Аналізується зміст (знання політичного права, прав людини, права і системи правосуддя, довілля, змін, що відбуваються в суспільстві Великої Британії тощо) й основні форми та методи (інтерактивне навчання з використанням таких форм як дискусії і дебати, моделювання подій, наприклад, макет виборів, суспільні проекти тощо) організації правового виховання школярів у Великій Британії.

Ключові слова: правове виховання, зміст, форми та методи, Велика Британія, учні старшої школи, громадянство.

Степаненко И.И. Содержание, формы и методы правового воспитания старшеклассников в Великой Британии

В статье исследуется проблема правового воспитания старшеклассников в школах Великобритании. Анализируется содержание (знание политического права, прав человека, права и системы правосудия, окружающей среды, изменений, которые происходят в обществе Великобритании и т.д.), основные формы и методы (интерактивное обучение с использованием таких форм как дискуссии и дебаты, моделирование событий, например, макет выборов, общественные проекты и т.д.) организации правового воспитания школьников в Великобритании.

Ключевые слова: правовое воспитание, содержание, формы и методы, Великобритания, ученики старшей школы, гражданство.

Stepanenko I. I. The content, forms and methods of legal education of high school students in Great Britain

The problem of legal education of high school students in Great Britain is conducted in this article. The contents of knowledge of Political rights, Human

rights, Law and the justice system, Environment, Changing nature of UK society and main forms and methods of legal education arrangement of high school students in Great Britain (interactive learning using such forms as discussions and debates, events modelling, for example, election imitation, social projects, etc. are analyzed.

Key words: legal education, content, forms and methods, Great Britain, high school students, citizenship.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2012 р.

Прийнято до друку 21.12.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Штефан Л. А.

УДК 37 (092)

І. М. Єлдинова

ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ ОЛЕКСАНДРА ФОН ГУМБОЛЬДТА

Постановка проблеми. Як відомо, зарубіжна освіта у всі часи була запорукою успіху. Вона дає можливість отримати перспективну, високооплачувану роботу в компаніях з європейськими стандартами і світовим ім'ям. При цьому здобувачі активно застосовують отримані знання в повсякденному житті.

Ідеальним вибором для здобуття освіти за кордоном є Німеччина – найрозвиненіша країна Європи з високим рівнем економічних, соціальних та освітніх стандартів. Вона по праву вважається однією із лідерів сучасної вищої освіти, посідаючи друге місце у світі після США за привабливістю для іноземних студентів. Освіта в Німеччині – це не лише навчання в найпрестижніших університетах з багатовіковою історією, реалізація чисельних студентських програм і пільг, але й унікальна можливість зануритися у розмірене і захоплюючу європейське життя. Німеччина все також залишається повністю відкритою державою для здобуття освіти молодим людям з усього світу: 12% студентів німецьких ВНЗ – це іноземні студенти, які обрали німецькі університети за їх бездоганну репутацію та змістовність.

До того ж, у Німеччині створені всі умови для сприятливого і безпроблемного навчання як іноземців, так і німецьких студентів. По-перше, вища освіта є практично безкоштовною. По-друге, уряд країни і приватні благодійні фонди підтримують велику кількість освітніх програм за участю іноземних студентів. По-третє, іноземні студенти німецьких вузів мають право працювати 90 повних днів на рік, або 180 днів як неповний робочий день. І, що важливо, згідно з законодавством ФРН, кожен іноземний громадянин, який закінчив один з німецьких вузів, має право